

Nr 142.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statens lagerhus och fryshus; given Stockholms slott den 3 mars 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anför.

För anordnande av spannmålslagerhus och fryshus har av riksdagen jämlikt beslut 1917, 1918 och 1920 anvisats tillhoppa 11,800,000 kronor. Dessa medel hava använts dels till uppförande för statens räkning av centralfryshuset i Hallsberg och provisoriska fryshuset i Malmö samt 9 spannmålslagerhus, nämligen i Tomelilla, Östra Klagstorp, Åstorp, Eslöv, Vara, Linköping, Eskilstuna, Hallsberg och Roma dels ock till statsbidrag åt kommuner och enskilda för fryshusanläggningar

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 122 häft. (Nr 142.) 1

i Malmö, Kristianstad, Göteborg Alvesta, Jönköping, Linköping, Norrköping, Nyköping, Eskilstuna och Visby. (Se prop. 1917, nr 370; 1918, nr 321, och 1920, nr 2 Ufk.)

Förvaltningen av statens fryshus i Malmö och Hallsberg har, alltsedan de blivit färdiga för bruk, respektive juli 1918 och maj 1919, handhåfts av statens fryshusstyrelse. De med bidrag av statsmedel utförda fryshusanläggningarna, vilka jämlikt avtalet om statsbidrag till deras uppförande för vissa år från färdigställandet förhyrts av staten, omhändertogos till en början av folkhushållningskommissionen. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 28 augusti 1919 har emellertid fryshusstyrelsen från och med den 1 september 1919 övertagit förvaltningen av jämväl densa fryshus.

Vartefter spannmålslagerhusen blevo färdiga, överlämnades de till folkhushållningskommissionen, som omhänderhade förvaltningen till den 1 september 1919. Från och med samma dag övertogos de av föreningen Sveriges kvarnintressenter u. p. a., som enligt av Kungl. Maj:t godkända avtal disponerade dem till den 1 november 1920. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 augusti 1920 har statens fryshusstyrelse, under förändrad benämning av statens lagerhus- och fryshusstyrelse, från och med den 1 november 1920 omhänderhaft förvaltningen jämväl av spannmålslagerhusen.

Det ekonomiska resultatet av lagerhus- och fryshusstyrelsens verksamhet för åren 1918—1921 framgår av denna uppställning.

År 1918.

<i>Inkomster.</i>		<i>Utgifter.</i>	
Fryshuset i Hallsberg	1,084: 54	Fryshuset i Hallsberg	123,317: 94
» » Malmö	116,061: 84	» » Malmö	59,430: 12
Förlust	74,522: 19	Styrelsens expenser	5,536: 68
		Ränta till F. H. K.	3,383: 88
	Kr. 191,668: 57		Kr. 191,668: 57.

År 1919.

<i>Inkomster.</i>		<i>Utgifter.</i>	
Fryshuset i Hallsberg	486,913: 77	Fryshuset i Hallsberg	246,753: 85
» » Malmö	296,808: 36	» » Malmö	153,553: 23
Enskilda fryshusen	127,571: 14	Enskilda fryshusen	84,831: 60
		Styrelsens expenser m. m.	20,386: 71
		Ränta till F. H. K.	3,427: 03
		1919 års vinst	402,340: 85
	Kr. 911,293: 27		Kr. 911,293: 27.

År 1920.

<i>Inkomster.</i>		<i>Utgifter.</i>	
Fryshuset i Hallsberg	344,096: 01	Fryshuset i Hallsberg	288,895: 14
» » Malmö	469,613: 23	» » Malmö	150,751: 55
Enskilda fryshusen	156,594: 45	Enskilda fryshusen	234,852: 98
Ränta av F. H. K.	14,997: 78	Spannmålslagerhusen	26,733: 31
		Styrelsens expenser m. m.	31,455: 45
		1920 års vinst	253,113: 04
	<hr/>		<hr/>
	Kr. 985,301: 47		Kr. 985,301: 47.

År 1921.

<i>Inkomster.</i>		<i>Utgifter.</i>	
Fryshuset i Hallsberg	108,509: 12	Fryshuset i Hallsberg	192,774: 36
» » Malmö	136,017: 85	» » Malmö	126,128: 79
Enskilda fryshusen	6,522: 27	Enskilda fryshusen	159,712: 24
Spannmålslagerhusen	66,975: 16	Spannmålslagerhusen	
Försäljning av frukt	592: 32	driftkostnader	170,694: 15
Ränta från F. H. K.	1,255: 39	kompletteringsarbeten	50,344: 46
Förlust	444,622: 42	Försökslagring av frukt ...	4,041: 18
		Styrelsens expenser	60,799: 35
	<hr/>		<hr/>
	Kr. 764,494: 53		Kr. 764,494: 53.

Sammandrag för åren 1918—1921.

<i>Vinster.</i>		<i>Förluster.</i>	
Fryshuset i Hallsberg	89,362: 15	Enskilda fryshusen	188,708: 96
» » Malmö	528,637: 59	Spannmålslagerhusen	180,796: 76
Räntor	9,442: 26	Styrelsens expenser	118,178: 14
		Utgifter för försökslagring	
		av frukt	3,448: 86
		kvarstående vinst 1918—1921	136,309: 28
	<hr/>		<hr/>
	Kr. 627,442: —		Kr. 627,442: —.

Vad först *statens fryshus* beträffar så har således fryshuset i Hallsberg för hela tiden räknat givit en vinst av 89,362 kronor 15 öre. Sista året har dock gått med en förlust å 84,265 kronor 24 öre. Fryshuset i Malmö har hela tiden gått med vinst, som emellertid sista året inskränkt sig till 9,899 kronor 6 öre.

Då det trots flerfaldiga försök icke visat sig möjligt att under rådande depression få fryshusen belagda i mera avsevärd utsträckning, har Kungl. Maj:t, efter framställning av statens lagerhus- och fryshus-

styrelse, den 16 december 1921 beslutat, att fryshusdriften vid fryshusanläggningen i Malmö skall omedelbart nedläggas och fryshuset uthyras som magasin samt driften vid centralfryshuset i Hallsberg helt och hållet nedläggas. Med anledning härav har styrelsen uppsagt all personal vid fryshusen och anmodat ägarna av i fryshusen lagrade varor att snarast möjligt uttaga desamma.

Av de med statsbidrag uppförda fryshusen har det i Malmö i själva verket aldrig drivits av staten utan av ägaren, Malmö kylhusaktiebolag, och någon tid efter det folkhushållningskommissionen övertagit fryshuset i Jönköping träffades med ägaren av detsamma, Jönköpings läns andelslakteri-förening, avtal om upphörande av kontraktet angående förhyrandet. Fryshuset i Visby har aldrig varit i drift, då det visat sig, att de ekonomiska förutsättningarna härför icke förefunnits. Hyreskontrakten rörande fryshusen i Kristianstad, Göteborg, Alvesta och Visby utgingo respektive den 1 februari 1920, 30 september 1921, 30 september 1920 och 28 februari 1920 och på grund av särskilda bemyndiganden av Kungl. Maj:t har styrelsen, sedan efter kristidens upphörande tillgången på färska varor blivit riklig och fryshusen därför i endast ringa utsträckning togos i bruk, med ägarna av övriga fryshus träffat avtal om upphävande av hyreskontrakten mot särskild ersättning härför.

Lagerhus- och fryshusstyrelsen har, som synes av ovanutagna uppställning, under den tid dessa fryshus stått under styrelsens förvaltning därav haft inkomster till belopp av 290,687 kronor 86 öre men utgifter därför till belopp av 479,396 kronor 82 öre, vadan en förlust å 188,708 kronor 96 öre uppstått. Bland utgifterna ingår ett belopp av 89,178 kronor 81 öre, utgörande hälften av den ersättning, som måst utgivas för befrielse från förutnämnda förhyringskontrakt.

Enligt av lagerhus- och fryshusstyrelsen lämnad uppgift, grundad å hos folkhushållningskommissionen förvarade räkenskaper samt från respektive fryshus inhämtade upplysningar, har *folkhushållningskommissionen* under den tid, kommissionen disponerade de förhyrda fryshusen, därav haft en vinst av 324,081 kronor 90 öre. Som emellertid kommissionen därefter jämlikt Kungl. Maj:ts beslut fått utbetala hälften av förenämnda ersättning för befrielse från förhyringskontrakten, har vinsten reducerats till 234,903 kronor 9 öre. Detta belopp läser därjämte komma att minskas med omkring 75,000 kronor i ersättning för skada av råttor å ett parti fårkött, inlagt i fryshuset i Göteborg.

Spannmålslagerhusen hava efter det de omhändertagits av lagerhus-

och fryshusstyrelsen den 1 september 1920 och intill 1921 års utgång gått med en förlust av 180,796 kronor 76 öre. Under berörda tid hava inkomsterna uppgått till 66,975 kronor 16 öre och driftkostnaderna till 197,427 kronor 46 öre, varjämte för förbättringar och kompletteringar av anläggningarna utgivits 50,344 kronor 46 öre.

Enligt av lagerhus- och fryshusstyrelsen verkställda beräkningar har emellertid *folkhushållningskommissionen* genom begagnandet av spannmålslagerhusen gjort en vinst å 165,760 kronor 62 öre.

Ovanintagna sammanställning visar, att fryshusstyrelsen vid senaste årsskiftet haft en kvarstående vinst av 136,309 kronor 28 öre. Enligt vad styrelsen i skrivelse den 18 februari 1922 meddelat vågar styrelsen ej beräkna, att härav den 1 juli 1922 skall återstå mera än omkring 10,000 kronor. Sålunda har räknats med förlust å fryshuset i Hallsberg, vars personal äger rätt kvarstanna till den 1 april 1922, med i runt tal 60,000 kronor och å lagerhusen med 20,000 kronor, vartill komma kompletteringsarbeten å likaledes 20,000 kronor. Utgifter för styrelsen har beräknats till 17,800 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande har styrelsen träffat avtal om uthyrande av spannmålslagerhuset i Roma till gottländska lantmännens magasinsaktiebolag och lagerhuset i Eskilstuna till sörmländska lantmännens centralförening m. b. p. a.

Spannmålslagerhusen i Hallsberg och Tomelilla hava med hänsyn till sitt för spannmålsinlagring från lantbrukare mindre fördelaktiga läge tagits i anspråk i väsentligt mindre utsträckning än övriga lagerhus. Förhandlingar hava därför inletts med arméförvaltningen om deras övertagande av armén för användning till havremagasin. Under avvaktan å resultatet härav har personalen vid dessa fryshus uppsagts, och kommer driften att helt inställas vid Hallsberg den 1 nästa april och vid Tomelilla så snart nu ineliggande spannmål av ägarna kan uttagas.

Statens provisoriska fryshus i Malmö är uppfört på en Malmö stad tillhörig tomt. Arrendetiden för tomten utgår den 1 juli 1923, då huset skall vara därifrån bortfört. Med anledning därav har styrelsen inlett underhandlingar med hamndirektionen i Malmö om försäljning av lagerhuset. Hamndirektionen har också hos stadsfullmäktige föreslagit inköp av lagerhuset. Frågan torde dock icke bliva avgjord förrän under senare delen av mars. Kommer försäljning till stånd får fryshusstyrelsen i försäljningssumman ett ytterligare belopp till sin disposition.

Lagerhus- och fryshusstyrelsen, som till den 16 december 1921 utgjorts av 6 ledamöter, har från och med samma dag inskränkts till

3 ledamöter, och åtgärder hava vidtagits i avsikt att i möjligaste mån minska förvaltningskostnaderna.

Såsom bekant äger den, som inlagrat spannmål i statens lagerhus, belåna spannmålen i riksbanken. Betydelsen härav bör ej underskattas. Lantbrukaren har härigenom fått ett medel att motverka en från behovet av rörelsekapital lätt föranledd onaturlig prisbildning å spannmål. Det är därför givetvis önskvärt, att spannmålslagerhusen — i den mån de icke kunna uthyras till lantmannasammanslutningar — hållas i drift av staten. Avgiften för inlagringen bör därvid så avvägas, att den å ena sidan icke avhåller lantbrukaren från inlagring men å andra sidan giver utsikt till att driften icke går med förlust. Samtidigt bör driftkostnaderna hållas så låga som möjligt utan fara för inlagrad säds vanvård. Även med iakttagande härav kunna emellertid förhållandena bliva sådana, att förlust uppstår.

Frågan om lagerhusens och fryshusens ställning i budgettekniskt hänseende har flera gånger varit under övervägande. Sålunda har statskontoret i infortrat utlåtande den 27 september 1920 framlagt åtskilliga förslag, men då det enligt statskontorets mening icke av driften ännu kunde bedömas, vilket förslag, som vore lämpligast, ifrågasatte statskontoret, om det kunde anstå ännu något år med att taga definitiv ställning till frågan. I gemensamt utlåtande den 16 november 1921 hava statskontoret och riksräkenskapsverket förordat det av dessa förslag, som avsåg att i riksstaten för lagerhusens och fryshusens drift uppföra ett särskilt förslagsanslag att i första hand utgå av inkomster från driften. Då emellertid såväl fryshusen som lagerhusen under 1921 gått med sådan förlust, att, på sätt omnämnts, beslut fattats om fryshusens nedläggning och åtgärder vidtagits för uthyrande av lagerhusen och förvaltningskostnadernas nedbringande i övrigt, ansågs resultatet av dessa åtgärder och förnyade driftkostnadsberäkningar böra avvaktas, innan förslag till riksdagen avläts om beviljande av dylikt anslag.

Inuan av lagerhus- och fryshusstyrelsen inledda förhandlingar om ytterligare uthyrande av lagerhus och försäljning av provisoriska fryshuset i Malmö avslutats och igångsatta förvaltningsinskränkningar blivit genomförda, anser jag mig icke kunna angående driftresultatet för det närmaste året göra någon hållbar beräkning helst det icke torde vara uteslutet, att pågående utredning kan giva till resultat, att även vissa lagerhus böra nedläggas. Vid sådant förhållande anser jag mig ej heller kunna föreslå någon framställning till den nu församlade riksdagen i frågan om lagerhusens och fryshusens budgettekniska ställning. Vid

tiden för avlåtandet av statsverkspropositionen till nästa riksdag torde däremot möjligheterna för ett bedömande av frågans definitiva ordnande vara väsentligt större.

Därest under tiden till den 1 juli 1923 förlust skulle uppstå, som ej kan täckas med medel, som stå till lagerhus- och fryshusstyrelsens disposition, anser jag, att skäl föreligga att därtill använda av den vinst, som folkhushållningskommissionen haft av förvaltningen av lagerhus och fryshus.

Då denna vinst sålunda skulle tagas i anspråk för uppehållande av i viss mån annan verksamhet än den, varå vinsten uppkommit, synes det mig, särskilt med hänsyn till det läge, vari frågan nu kommit, att riksdagens medgivande till vinstens disponerande bör begäras, varigenom tillfälle också gives att för riksdagen redogöra för frågan.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, därest för tiden 1 juli 1922—30 juni 1923 skulle å statens lagerhus och fryshus uppstå förlust, som icke kan täckas av för statens lagerhus- och fryshusstyrelse tillgängliga medel, Kungl. Maj:t må för täckande av dylik förlust använda erforderligt belopp av den vinst, som det efter verkställd närmare utredning visar sig att folkhushållningskommissionen tillförts genom användningen av statens lagerhus eller för statens räkning förhyrda fryshus.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Flodman.